

Natuurmonumenten, Waterschap Wusterhof

Roerdomp in het riet - A better LIFE for Bittern

Herstel van het leefgebied voor bijzondere vogels

Met het project 'Roerdomp in het riet - A better LIFE for Bittern' werken provincie Overijssel en Natuurmonumenten aan het herstel van het leefgebied voor bijzondere vogels als roerdomp en grote karekiet. Het project wordt uitgevoerd in het Drontermeer, provincie Overijssel en het Zwarte Meer, Natuurmonumenten. De twee gebieden zijn van groot belang voor deze bijzondere vogelsoorten. Ze vormden eeuwenlang de overgang naar de Zuiderzee.

Gaat het goed met deze kwetsbare vogels, dan is dat kenmerkend voor de kwaliteit van het hele leefgebied en profiteren veel meer soorten daarvan.

Zo'n drie-en-een-halve vierkante kilometer rietland verbeteren in één keer, die kans krijgen we niet vaak. Daarom ben ik enorm blij dat de Europese Unie het belang van 'Roerdomp in het riet' ondersteunt met een LIFE +-subsidie. De andere helft van het benodigde geld is bij elkaar gebracht door het Ministerie van I&M en door de provincie Overijssel en Natuurmonumenten. Ook de

gemeente Kampen en Waterschap Groot Salland dragen bij. Doordat bijna al het werk wordt uitbesteed, zorgt het project voor veel werk-gelegenheid en draagt het bij aan de vrijetijdseconomie.

De IJsseldelta wemelt straks weer van riet- en watervogels: oer-Hollandse natuur in een Natura 2000-gebied om trots op te zijn!

Met plezier bied ik u deze nieuwsbrief aan, met informatie over het project, interviews met betrokkenen en een planning van de werkzaamheden.

*Jos Bisschops
regiodirecteur Overijssel en Flevoland
Natuurmonumenten*

Riet voor roerdomp en karekiet

Natuurmonumenten en de provincie Overijssel maken het leefgebied van de grote karekiet en de roerdomp in de IJsseldelta beter en groter. Op de zuidoevers van het Zwarte Meer verbetert Natuurmonumenten de kwaliteit van het rietmoeras.

Steeds minder broedparen

Zeldzame soorten als grote karekiet en roerdomp zijn echte rietbewoners. Zwarte Meer en Drontermeer vormen samen één van de belangrijkste broedgebieden in ons land voor rietvogels. Maar de laatste jaren zijn de aantallen broedparen veel kleiner geworden. De oeverzone met waterriet is smaller geworden en daarin bouwt de grote karekiet juist zijn nest. De roerdomp zoekt zijn voedsel in het natte rietland. Daarvan is er steeds minder, want het rietland is verdroogd.

Natte voeten voor riet

Riet heeft water nodig om te groeien. Vergeleken met vroeger is er nog maar weinig variatie in het waterpeil en de oeverzones overstroomd maar zelden. Daardoor hopen plantenresten zich op en komt het riet droog te staan. Dit probleem pakken Natuurmonumenten en de provincie Overijssel aan. In het Zwarte Meer worden de plantenresten afgegraven en afgevoerd, zodat nieuw rietmoeras kan ontstaan. In het Drontermeer wordt nieuw rietland aangelegd. Op die manier vinden meer broedparen van de grote karekiet en de roerdomp een goed leefgebied, met voldoende voedsel en broedgelegenheid.

Zwarte Meer

Aan de zuidelijke oevers van het Zwarte Meer (Natura 2000-gebied) verbetert Natuurmonumenten de natuurkwaliteit van 300 hectare rietmoeras. Dit gebied is grotendeels eigendom van de gemeente Kampen,

Stadserven Kampen en Staatsbosbeheer. Natuurmonumenten beheert het sinds 2008.

Oud en nieuw riet

Het is de afwisseling van oud en nieuw riet dat het gebied aantrekkelijk maakt voor rietvogels. Voor het bouwen van hun nesten hebben de vogels stevig riet nodig. In het 'waterriet', dat met de voeten in het water staat, vinden ze hun voedsel: vis, insecten en waterplanten. Naast jong riet is ook de aanwezigheid van 'overjarig riet' (dat niet elk jaar wordt afgemaaid) van belang. Door verandering van het maaibeheer krijgt het riet de kans om ouder te worden.

Plaggen en baggeren

Om meer waterriet te krijgen, plagt Natuurmonumenten een bovenlaag van zo'n 10 tot 70 centimeter van het rietland af. Ook komen er nieuwe poelen en slenken. Vooral de roerdomp zoekt voedsel langs de randen hiervan. Sloten worden uitgebaggerd, zodat het water beter doordringt in het rietland. Behalve roerdomp en grote karekiet profiteren ook andere moerasvogels, zoals rietzanger, purperreiger en snor van deze verbeteringen.

Vogels kijken

Vanuit vogelkijkhutten kunnen bezoekers straks mogelijk purperreiger boven het riet zien vliegen. Of het 'hoempen' van de roerdomp of het krassen van de grote karekiet horen.

In de kijker...

Ruben Kluit, ecooloog in de beheereenheid Flevoland van Natuurmonumenten.

Hoe zien de zuidoevers van het Zwarte Meer eruit na uitvoering van Roerdomp in het riet?

Over een paar jaar zien en horen we meer vogels boven het rietland aan de oevers van het Zwarte Meer. Niet allemaal grote karekieten of roerdompen, want die zie je niet zo gemakkelijk, maar ook allerlei soorten eenden, futen, reigers en lepelaars. Je ziet nu al resultaat bij het proefproject dat we eerder in het Zwarte Meer hebben uitgevoerd. Daarom heb ik er vertrouwen in!

Wat is voor jou de grootste uitdaging in dit project?

Ik zorg voor een goed ontwerp voor de inrichting van het gebied. We willen dat er meer waterriet komt. Maar hoe dik moet de laag zijn die we afgraven van het verdroogde rietland en hoe groot de stukken die we in één keer aanpakken? Het waterpeil in het Zwarte Meer is erg afhankelijk van de wind. Het kan de ene week zomaar 85 cm hoger staan dan de andere; dus waar gaan we vanuit? Lastig, want we hebben daar geen invloed op. Van het proefproject hebben we geleerd dat je met veel variatie moet werken. Dan is de kans dat het nieuwe waterriet ergens goed aanslaat, het grootst.

En wat doe je nog meer?

Ik zorg er ook voor dat er onderzoek wordt gedaan naar de ontwikkeling van de broedvogels en de plantengroei. We willen natuurlijk weten of de dalende lijn in het aantal grote karekieten en roerdompen verandert in een stabiele of stijgende lijn. En het Zwarte Meer is als Natura 2000-gebied ook aangewezen voor bepaalde planten. Het gaat dan om een combinatie van een aantal ruigteplanten, zoals moerasspirea en moerassmelkdistel. Die brengen we goed in kaart, zodat we er rekening mee kunnen houden bij het graafwerk.

Wat maakt dit project bijzonder?

De schaal! Het gebeurt niet vaak dat je binnen een paar jaar maar liefst 300 ha rietland kunt opknappen. De grootte van het gebied en de beschikbare tijd maken dat we het gefaseerd kunnen aanpakken. We werken op verschillende plekken op verschillende momenten. Zo zijn er tijdens de hele periode van uitvoering toch steeds voldoende rustige plekken beschikbaar voor de vogels. En voor de vogels doen we het, toch?

Vogels profiteren nu al van nieuw rietmoeras Drontermeer

Toevallig of niet: in juni 2014 luidde de Vogelbescherming de noodklok over de toekomst van de grote karekiet en bijna tegelijk werd bekend dat Europa een LIFE+ subsidie geeft om in de IJsseldelta het leefgebied van onder andere deze zeldzame rietvogel en de roerdomp te verbeteren. Voor het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta is in 2014 al 8 hectare rietmoeras aangelegd en daar komt mede dankzij de subsidie nog zo'n 35 hectare bij.

Vogels profiteren al volop van de aanleg van het nieuwe rietmoeras langs het Drontermeer", zegt Arjan Otten, projectleider natuur/omgevingsmanager van Ruimte voor de Rivier IJsseldelta. "Hoewel het project nog geen jaar geleden is uitgevoerd, zijn er al zo'n 25 verschillende vogelsoorten waargenomen, waaronder de grote zilverreiger, de rietgors, de watersnip, het witgatje, de bruine kiekendief en de kleine plevier. Die laatste heeft zelfs al in het gebied gebroed en er haar jongen grootgebracht. Het wachten is op de belangrijkste 'doelvogels' vanuit het project: de roerdomp en de grote karekiet. Dat die nog niet zijn gespot is niet zo vreemd, want het zijn nogal kieskeurige vogels. Zo is de grote karekiet een uit de kluiten gewassen zangvogel met een lengte tot zo'n 20 centimeter. Om zijn nest te kunnen verankeren heeft hij wat ouder, stevig riet nodig."

De IJsseldelta als hotspot

De IJsseldelta is een voor de hand liggende regio om het leefgebied voor de rietvogels een impuls te geven. Otten: "Het gebied is het belangrijkste bolwerk voor de grote karekiet in ons land. De LIFE+ subsidie hebben we samen met de Vereniging Natuurmonumenten aangevraagd. Natuurmonumenten gebruikt de subsidie om de kwaliteit van bestaande rietlanden in het Zwarte Meer te verbeteren. En binnen Ruimte voor de Rivier IJsseldelta leggen we nieuw rietmoeras aan. Het nieuwe leefgebied langs het Drontermeer voegen we toe aan het bestaande Europese netwerk van Natura 2000-gebieden. Dat is in deze tijd, waar natuur vaak onder druk staat, heel bijzonder."

Roerdomp in de kijker

Het gebied trekt nu al veel bezoekers die het Ruimte voor de Rivierproject van nabij willen volgen, maar ook mensen die specifiek in de vogels en de natuur geïnteresseerd zijn. "Er zijn in vrij korte tijd al bezoekers geweest uit in totaal zo'n zeventien landen." Het voornemen is om later dit jaar te starten met de aanleg van de volgende 35 hectare van het rietmoeras. Uiteraard gaan Otten en zijn collega's de ontwikkelingen goed volgen. Wie krijgt de roerdomp of de grote karekiet als eerste in de kijker?

"25 vogelsoorten gezien in nieuw rietmoeras"

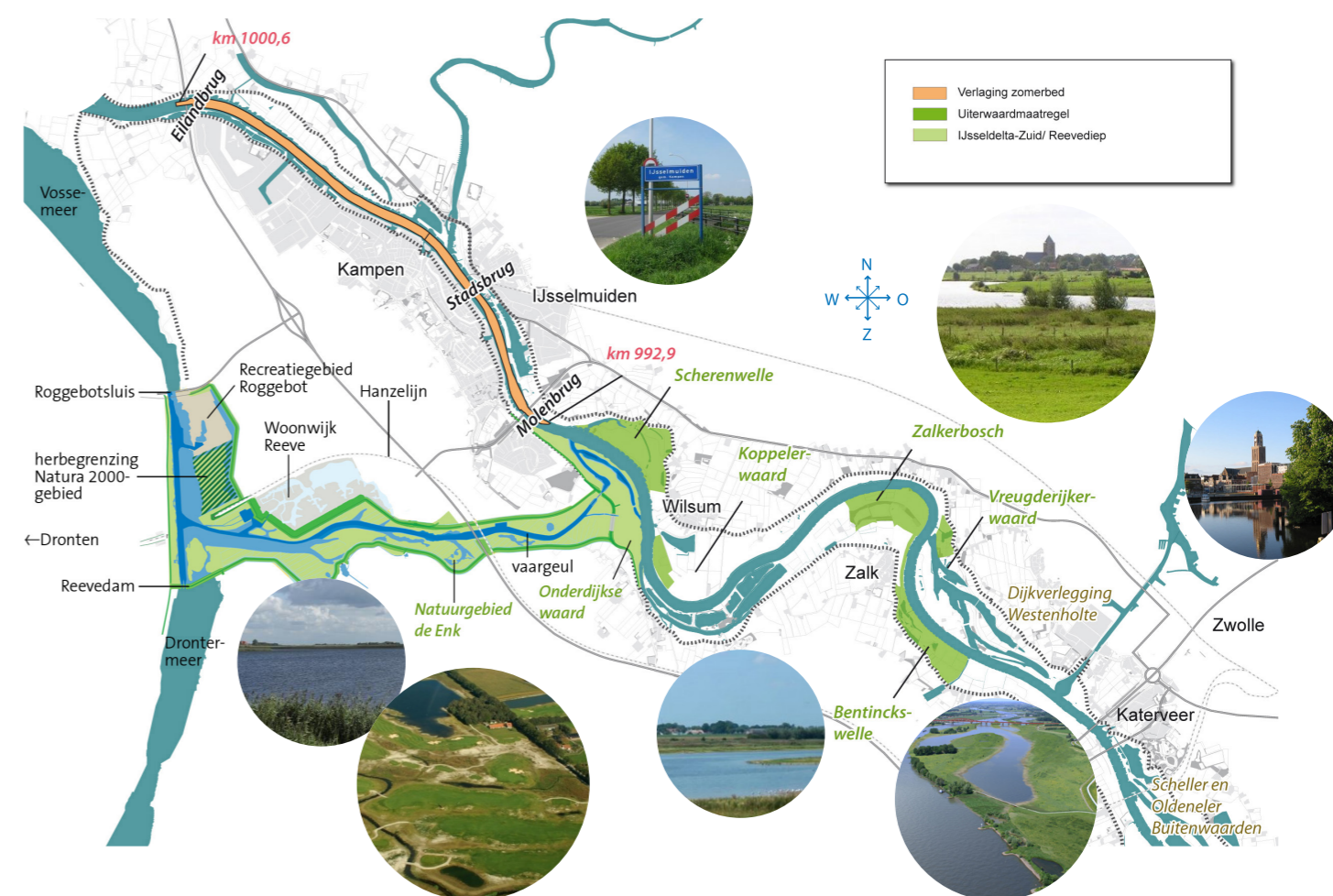
Herstel en ontwikkeling nieuwe natuur Ruimte voor de Rivier IJsseldelta

De realisatie van de ruim 40 hectare nieuw rietmoeras voor de roerdomp en de grote karekiet in het Drontermeer is onderdeel van het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta. Dit project heeft als doel om de waterveiligheid van de regio Kampen-Zwolle ook in de toekomst te kunnen blijven borgen. Omdat te bereiken krijgt de rivier de IJssel meer ruimte.

In de eerste plaats door het zomerbed over een lengte van 7,5 kilometer tussen de Molenbrug en de Eilandbrug met gemiddeld 2 meter te verdiepen. Tegelijkertijd wordt ten zuiden van Kampen een hoogwatergeul aangelegd: het Reevediep. Deze gebiedsontwikkeling voorziet ook in de aanleg van bijna 400 hectare nieuwe natuur.

Er worden onder meer 5 uiterwaarden hersteld langs de IJssel. Zo wordt in Scherenwelle het oppervlak kievitsbloemhooiland vergroot met 12 hectare en wordt een nieuwe geul aangelegd. Net als in de Vreugderijkerwaard is gebeurd, wordt in

Scherenwelle ook het aanwezige rietmoeras verjongd door lokaal open plekken te maken. In de Koppelerwaard wordt de bestaande plasdrassituatie voor weidevogels verbeterd, zodat ze er beter voedsel kunnen vinden. Door de natuurlijke (hoogte)verschillen in het Zalkerbosch is er veel potentie voor verschillende soorten natuur. Hier wordt dan ook 5 hectare hardhoutoobos en 4 hectare stroomdalgrasland op de oeverwal gerealiseerd. Ook is er inmiddels een nevengeul aangelegd in Bentinckswelle, waarmee ook een gunstiger foerageergebied voor steltlopers wordt gecreëerd. *Vervolg op pagina 6 >*

Met het doorsteken van de zomerkade in het gebied zal de uiterwaard ook vaker onder water komen te staan. De laagst gelegen delen vernatten en hiermee ontstaat een goed voedselgebied voor steltlopers als grutto, kievit en scholekster.

“De grote karekiet is een uit de kluiten gewassen zangvogel die voor zijn nest stevig riet nodig heeft”

Tallose soorten profiteren

Binnen het Reevediep wordt in totaal bijna 400 hectare nieuwe natuur voorzien. Daarbij gaat het om zo'n 150 hectare rietmoeras, 100 hectare open water en 100 hectare kruidrijk grasland. Hiervan profiteren talloze soorten, zoals de grote zilverreiger, zwarte stern, slobbeend, kwartelkoning en meervleermuis. De bedoeling is dat inwoners en bezoekers op termijn volop kunnen genieten van deze nieuwe natuur door de aanleg van wandel-, struin- en fietspaden.

Projectteam werkt aan huiswerk Raad van State

Op 11 februari 2015 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak gedaan over de gevolgde procedures voor het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta (onderdeel Reevediep). De kern van de uitspraak is dat het bestemmingsplandeel voor wat betreft de woningbouwplannen van de gemeente Kampen is afgewezen. De plannen zijn verder grotendeels goed bevonden, maar voordat er een definitief besluit wordt genomen, moet op het onderdeel 'natuur' wel extra huiswerk worden gedaan. “We hebben 12 weken de tijd gekregen om met name op het natuurdeel (leefgebied roerdomp en grote karekiet) een aantal zaken beter uit te werken”, zegt projectmanager Jacco Zwemer.

“Het maken van de aansluiting van het Reevediep op het Drontermeer, de bouw van de Reevedam in het Drontermeer en de recreatievaart in de toekomst, heeft effecten op de natuur, waarin de vogelsoorten roerdomp en grote karekiet zich op dit moment thuis voelen”, zegt Zwemer. “Daarom leggen we speciaal voor de roerdomp en de grote karekiet 40 hectare nieuw beschermd rietmoeras aan. Daarvan is de eerste 8 hectare op dit moment al klaar. De overige 32 hectare realiseren we bij de aanleg van het Reevediep. Deze plannen hebben we allemaal uitvoerig onderzocht en onderbouwd. Door recente Europese jurisprudentie blijkt nu, dat we de natuurplannen met een andere juridische procedure hadden moeten onderbouwen (de ADC-toets). Met dat huiswerk van de Raad van State zijn we op dit

moment druk bezig. Ik ben ervan overtuigd dat we alsnog een voldoende halen.” “Rijkswaterstaat en de provincie Overijssel zijn het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta gestart om de waterveiligheid in de regio Kampen-Zwolle te verbeteren”, aldus Zwemer. Omdat te bereiken moeten zomerbedverlaging en de aanleg van het Reevediep in combinatie worden uitgevoerd. “We zullen met onze partners alles in het werk stellen om de waterveiligheidsdoelstellingen voor de regio tijdig te realiseren. Het gaat om droge voeten voor de inwoners van Kampen, Zwolle en de regio. Daarom zijn we ook nog volop bezig met de voorbereidingen voor uitvoering van de zomerbedverlaging en het lichten en bergen van de IJsselkogge.

Meer weten over het Zwarte Meer

Natuurmonumenten nodigt u van harte uit voor de informatiebijeenkomst op 9 april en de veldexcursie op 23 april a.s. Tijdens de informatieavond wordt uitleg gegeven over de aanpak en uitvoering van het project. U bent dan in de gelegenheid om hierover vragen te stellen. Tijdens de excursie wordt een proefgebied bezocht waar al werkzaamheden zijn uitgevoerd ten behoeve van roerdomp, grote karekiet en andere rietvogels. Aanmelden kan bij Natuurmonumenten: E.metz@natuurmonumenten.nl.

Informatiebijeenkomst

Datum: donderdag 9 april

Locatie: museumboerderij Erf 29, Heultjeweg 31 Kampen

Tijd: inloop vanaf 19.30, programma 20.00 - 21.30 uur

Veldexcursie

Datum: donderdag 23 april

Locatie: rietopslag, Stikkenpolderweg Kampereiland

Tijd: 19.00 uur - 20.30 uur

Vogel in beeld

De roerdomp is een van de geheimzinnigste rietvogels, vaker gehoord dan gezien. Het lage hoempende geluid reikt op windstille avonden kilometers ver.

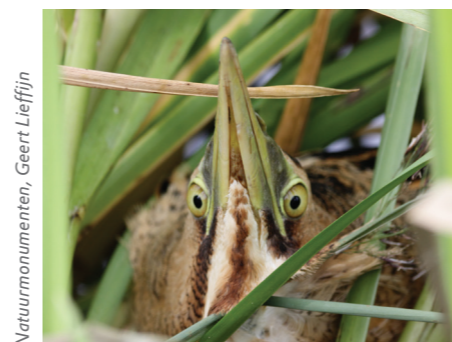
De roerdomp is wat kleiner dan de blauwe reiger en heeft een geelbruin gestreept verenkleed. Rekt de roerdomp zich uit tussen de

rietstengels dan gaat hij er geheel in op, zo goed is zijn schutkleur. In het riet zoekt de roerdomp naar vissen, kikkers en insecten. Zijn nest lijkt op een platform vlak boven het riet. De roerdomp is een zeldzame vogel die leeft in uitgestrekte rietvelden.

Om het riet langs het Zwarte Meer en het Drontermeer te verbeteren, wordt

het project A Better LIFE for Bittern uitgevoerd. Het is niet voor niets dat de engelse naam voor roerdomp, bittern, aan dit project is gegeven.

“De roerdomp is een van de geheimzinnigste rietvogels, vaker gehoord dan gezien”

Natuurmonumenten, Geert Liefjijn

Natuurmonumenten, Ferry Siemensa

Agenda werkzaamheden Zwarte Meer

Maart

Definitieve ontwerpen werkzaamheden
Vergunningen aanvragen

April

9 april: informatieavond, Museumboerderij Erf 29,
zie pagina 7.
23 april: veldexcursie, zie pagina 7.

Juni/Juli

Aanbesteding werkzaamheden

September

Start uitvoering in de vakken 1, 4 en 8

De gehele uitvoering is afhankelijk van procedures
en weersomstandigheden. Bovenstaande planning is
daarom indicatief.

Natuurmonumenten, Harry Nagel

Wat is LIFE?

De Europese Unie subsidieert het herstel van het broedgebied van de rietvogels uit de regeling 'LIFE +'. LIFE Nature is het Europese financieringsprogramma voor projecten die leefgebieden en planten- en diersoorten beschermen die op Europese schaal van bijzondere waarde zijn voor de biodiversiteit. LIFE draagt bij aan de realisatie van Natura 2000, het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden.

Nieuwsbrief 1

A Better LIFE for Bittern/LIFE13 NAT/NL000167

Deze nieuwsbrief voor het project Roerdomp in het riet - A Better LIFE for Bittern verschijnt onder verantwoording van Natuurmonumenten en de provincie Overijssel. De nieuwsbrief wordt verspreid onder omwonenden en andere belangstellenden. De nieuwsbrief komt enkele malen uit gedurende het project. De nieuwsbrief verschijnt digitaal en in gedrukte vorm. Meld u aan voor de digitale of gedrukte versie bij Natuurmonumenten: E.metz@natuurmonumenten.nl

Meer informatie vindt u op:

[www.natuurmonumenten.nl/Zwarte Meer](http://www.natuurmonumenten.nl/Zwarte_Meer)

www.ruimtevoorderivier.nl

www.ruimtevoorderivierijsseldelta.nl

Colofon

Uitgave: maart 2015

Teksten: Annemieke Vesseur, Marcel van Dijk en Norbert Kwint

Ontwerp: NU reclame.nl

Meer informatie?

Wilt u meer informatie over de uitvoering neem dan contact op met één van de projectleiders.

Zwarte Meer: Rogier Hoften.

R.Hoften@natuurmonumenten.nl tel. 06 - 27 09 26 54

Drontermeer:

Arjan Otten, a.otten@overijssel.nl tel. 038 - 499 81 08

